

TÖRTÉNETI FÖLDRAJZ

(az előadás témakörei)

1. Mi a történeti földrajz és kik a (magyar) történeti földrajzosok?

A történeti földrajz vizsgálatának tárgya. A történeti földrajz mint az egyik lehetséges „összekötő híd” a természetföldrajz és az emberföldrajz diszciplínák között, de lehetséges összekötő, közvetítő tudomány a földrajz, a történelem vagy akár a történeti antropológia között. A történeti földrajz jelenlegi és lehetséges jövőbeli új útjai. A magyar történeti földrajzosok önmeghatározásának kérdésköre. Az új magyar történeti földrajz emblematis alakjai: Frisnyák Sándor, Beluszky Pál, Bácskai Vera, Hajdú Zoltán, Rác Lajos és Timár Lajos kapcsolódó munkásságának főbb állomásai.

2. A történeti tér és idő dimenziói

A horizontális tér: avagy a tér mint távolság, határ és felszín. A vertikális tér. A lineáris és a ciklikus időszemlélet (G. Vico, A. J. Toynbee, O. Spengler). A „gazdasági idő” (a Kitchin-, a Juglar-, a Kuznets-, a Kondratyev- és a Braudel-ciklus).

3. A tér és a lépték viszonya. A táj és a régió dimenziói

A tér posztmodern értelmezése (Mészáros R., Benedek J., Kerényi A.). A méret-, a szint- és a kapcsolatlépték (A. Paasi, R. Howitt). A táj természetföldrajzi és emberföldrajzi értelmezése. A természeti táj, a gazdasági táj (régión), az épített kultúrtáj, a mentális táj jelentései (Marosi S., Csatári B., Csorba P., Nikitscher P., Probáld F., Faragó J., Benedek J., I. Kant, C. Townsend).

4. Történeti klimatológia

A földtörténeti korszakok éghajlat-ingadozása. A Würm-kori eljegesedés határa és életföldrajzi következményei Európában. A „pocokhőmérő”. A proxy adatok kezelése. A középkori éghajlati optimum valamint a kis-jégkorszak.

5. A „Termékeny félhold” obszidián-kereskedelme (Kr. e. 14 000 és 6500 között). A centrum-periféria modell alkalmazása a „Termékeny félhold” viszonylatában (Kr. e. 3000–1000 között).

Az obszidián mint az őskor kereskedelmének érzékeny indikátora. A cappadóciai és a bingöl-i lelőhelytől vezető kereskedelmi útvonalak (a levantei folyosó és a közép-eufrateszi központi „kereskedelmi régió”). A közel-keleti–európai centrum-periféria gazdasági modell és a településfejlődés összefüggései.

6. Az antik város és a középkori város kontinuitásának modellje. Városiasodás a középkori Európában. A városok közötti forgalmi tér rövidülése a 13–19. század között.

A városok funkcionális és a térbeli kontinuitásának kérdése Európában a Kr. u. 5–10. században (E. Ennen). A középkori városiasodás fontosabb okai, a középkori „városrobbanás” térbeli folyamatai. A városiasodott régiók közötti „tér rövidülése” (D. Pumain).

7. Történeti demográfia. Európa lélekszámváltozása Kr. u. 1–20. század között. A demográfiai átmenet modellje.

Az intergeneratív információ-átadás szerepének növekedése és összefüggése a születéskor várható átlagéletkor kitolódásával. Az emberiség népesedésének „háromszakaszos” modellje (H. Birg). Az ókori Hellasz túlnépesedésének okai. A középkori „népességrobbanás” klimatológiai, gazdasági és szociális okai. A pestis terjedésének térszerkezeti sajátosságai és demográfiai következményei regionális viszonylatban. Az európai mezőgazdasági és ipari forradalom demográfiai következményei a 18–19. században. A demográfiai átmenet elméletének ötszakaszos modellje a fertilitási és a mortalitási indexek tükrében.

8. A Föld túlnépesedésének kérdése a 18–20. században

J. P. Süßmilch koncepciójának bemutatása. Th. R. Malthus álláspontjának és elméletének ismertetése a 19. századi gazdasági-társadalmi folyamatokba ágyazva. F. Oppenheimer, L. Brentano, J. Wolf nézeteinek rövid összegzése. A Föld népességnövekedése a 19–20. században.

9. Az angol mezőgazdasági és ipari forradalom technikai találmányai és azok közvetlen hatásai a vonatkozó gazdasági szektorra a 18–19. században.

J. Tull technikai újításai a mezőgazdaságban. A háromnyomásos gazdálkodás, a zöldugor és a „norfolki négyes” (Ch. Townshend). A textilipar technikai találmányai (J. Kay, J. Hargreaves, R. Arkwright, S. Crompton, E. Cartwright). A gőzgép (A. Heron, D. Papin, Th. Savery, Th. Newcomen, J. Watt). A közlekedés forradalma: Anglia csatornahálózata 1760–1830 között, a híd (Iron Bridge: Th. Farnolls Pritchard, J. Wilkinson), az út (J. L. McAdam) és a vasút (R. Trevithick, M. Murray, G. Stephenson).

10. A mezőgazdasági és az ipari forradalom következményei a 19. században

Európa mezőgazdasági régióinak alakulása a 19. században. Európa népsűrűségének alakulása a vizsgált időszakban. A földrajzi mobilitás D. Brindley (1882–1890) példáján. A földrajzi mobilitás átalakulása Európa és az Európán kívüli világ között. Urbanizáció, a városhálózat átalakulása Angliában, a „city-jelenség”. Társadalmi következmények (foglalkozási szerkezetátalakulás, lakókörnyezet higiéniai viszonyai, munkahelyi balesetek, pauperizálódás, erkölcsi süllyedés, „gyökértelenség”, az angol-betegség, az angol-kolera, a foszfor-állkapocs). Válaszreakciók: géprombolás, fegyveres felkelések (a lyoni 1831, 1834 és a sziléziai takácsfelkelés 1844), utópikus szocializmus (C. H. Saint-Simon, F. M. Ch. Fourier, R. Owen), trade unionizmus, chartizmus, „forradalmi szocializmus” (L. A. Blanqui, L. Blanc, P.-J. Proudhon, K. H. Marx). Az ipar regionalizációja.

11. A Kárpát-medence kialakulása és természetföldrajzi jellemzői

A Kárpát-medence születése a földtörténeti mezozoikum és kainozoikum időszakában, a lemezektonikai mozgások rekonstrukciója. A fontosabb energiahordozók (fekete- és barnakőszén, lignit, tőzeg, kőolaj, földgáz) ásványkincsek (bauzit, arany, ezüst, réz, só) keletkezésének ideje és lelőhelyei. Folyóvízi felszínformálás a pliocén és a pleisztocén időszakban (az Ős-Duna és az Ős-Tisza). A kialakult felszíni formakincsek gazdaság- és településföldrajzi következményei (folyóhátak, övzátonyok, hordalékkúpok, homokfelszínek, löszvidékek, völgyhálózat). A kárpát-medence földrajzi fekvése (pozíciója) az európai kontinens viszonylatában. A medence éghajlatát befolyásoló akciócentrumok. A Kárpát-medence évi átlagos középhőmérséklete, évi átlagos csapadékmennyisége a 20. századi mért adatok tükrében. A főbb talajtípusok térbeli struktúrája.

12. A Kárpát-medence nagytájai, történeti tájai és „lelki tájai”

A hét nagytáj, történeti táj lokalizálása és jellemzése (Nagyalföld, Kisalföld, Dunántúl, Északnyugati-Felvidék, Északkeleti-Felvidék, Erdély, Dráva-Száva köze). A Hamvas Béla által alkotott „lelki tájak” jellemzése (Alföld, Délnyugat, Nyugat, Észak, Erdély).

13. A magyar nép vándorlása és a vándorlás földrajzi környezete

A földrajzi övezetesség bemutatása Eurázsia Uráltól nyugatra eső területén (ENSZ 2000). Az eurázsiai szteppövezet földrajzi kijelölése, lokalizálása. A sztyepp típusok rövid jellemzése. A finnugor és a szamojéd népek lakóhelyeinek lokalizálása napjaink térképén. A klímaváltozás és magyar nép vándorlásának összefüggései. A vándorlás Kr. u. 500 és 895 közötti főbb állomásainak lokalizálása (a szállásterületek meghatározási problémája). Az etelközi magyarság geopolitikai helyzete.

14. A honfoglalás történeti interpretációi. Az utolsó szállásterület, a Kárpát-medence 9–10. századi természetföldrajzi képének bemutatása, illetve a régió geopolitikai szerkezete

A honfoglalás történelmi eseményeinek értelmezése (Kristó Gy. vs. Fodor I.). A szállásfoglalás szakaszainak bemutatása. A Kárpát-medence sztyeppterületének, az Alföld eltérő főbb felszíni formakincseinek jellemzése és térbeli megjelölése a 9–10. században. A medence „államai” Bolgár Birodalom, az avarok által lakta területek, Morva Birodalom, Keleti-Frank Birodalom (maradványai).

15. A honfoglalás-kori lelőhelyek gyakoriságának természetföldrajzi okai, életmódbeli összefüggései. Életmódváltás a 10–11. században

Azoknak az összefüggéseknek a bemutatása, amelyek a magyarok életmódja, az általuk kiválasztott kisebb szállásterületek földrajzi adottságai között fennállt. A nomád nagyállattartó életmód rövid jellemzése a nagyfolyam menti észak-déli transzhumáló nagyállattartás (Győrffy Gy. nyomán). Melyek azok a kárpát-medencei éghajlati és folyóvízi adottságok (Glaser L.), amelyek az életmódváltás földrajzi okait magyarázzák (szűk életkamrák, folyó futásirányára merőleges transzhumáció)? Melyek a politikai és a társadalmi okai a 10. század derekától kimutatható életmódváltásnak? Mely földrajzi tényezők tették lehetővé a nomád életforma megőrzését még a 12. században is a magyarok körében? – a téma tihanyi apátság alapítólevelén keresztül történő megközelítése (Kristó Gy.).

16. A Kárpát-medence lélekszámváltozása a 9. és a 18. század között. Magyarország leírása a 17–18. századi kortársak tollából

A népességszám-bebecslések számbavétele, a becslések forrásai és alkalmazott módszerei (Kristó Gy., Makk F., Győrffy Gy., Solymosi L., Kubinyi A., Pálffy G., Oborni T., Ágoston G., Wellmann I., Katus L.). A lélekszám alakulásának befolyásoló tényezői (pl. tatárjárás, pestis, kis-jégkorszak, tifusz stb.). Az ország népsűrűségének alakulása és regionális különbségei 18. században. Az ország egyes területeinek bemutatása a kortársleírások alapján (Bél Mátyás, Bod Péter, Lady Mary Montagu).

17. A magyarországi demográfiai folyamatok 1787 és 1990 között

A lélekszámváltozás bemutatása a fent említett időszakban a népszámlálási adatok tükrében. A sajtóságos magyar demográfiai átmenet modellje (Katus L.). Emberveszteségek a 20. században: az első világháború, a trianoni békeszerződés, a második világháború majd az 1956-os események magyar demográfiára gyakorolt hatása. Magyarország lakosságának kor és nem szerinti megoszlása a 20. században. Születésszabályozás a 20. század második felében (abortuszok számának alakulása, a fogamzásgátlás népi és „modern” eszközei). A halálozási okok átalakulása és azok magyarázata az említett század folyamán.

18. Magyar földrajzi mobilizáció a 20. században. A magyarországi kisebbségek és etnikumok térbeli és időbeli alakulása. A Kárpát-medence vallási térszerkezete 1910-ben és 2000-ben

Földrajzi migráció (belső és külső vándorlás főbb időszakai s földrajzi célállomásai, településhierarchiai szintek közötti népességáramlás irányai). Az ingázás térszerkezete a Horthy-korban és a Kádár-korszakban. A kisebbségi és az etnikum fogalmának tisztázása, csoportjainak térbeli elhelyezkedése, lélekszámváltozása, főbb szociális problémáik.

19. A Kárpát-medence történeti településföldrajza: a falvak és a városok (civitasok és oppidumok) településtelepítő és városfejlesztő tényezői (9–18. század)

Európa nyugati és keleti történeti régiójának rövid jellemzése (Szűcs J.). A középkori magyarországi városok funkcionális térszerkezetének bemutatása (pl. Esztergom, Fehérvár vagy Buda alaprajza nyomán). Kárpát-medencei városhierarchia 1440–1514 között (Kubinyi A.). Városok gazdasági vonzáskörzete a 15. században (Makkai László). A civitas és az oppidum fogalmak tisztázása. Az oppidumok számának alakulása (Bácskai V.). Mezővárosi fejlődés feltételi a hódoltság területén (16–17. század). Városhierarchia jellemzése 1715-ben (Gyimesi S.). A tanyák kialakulásának feltételei és következményei. Alföldi mezővárosi határhasználat a 18. században. A kétbeltelkes települések morfológiai jellemzése.

20. Az „alföldi út” bemutatása. A kárpát-medencei városhálózat átalakulása 1828 és 1910 között. Modernizációs zónák a 20. század elején. Magyarország városhierarchiája 1910-ben és 1930-ban.

Az alföldi táj természetföldrajzi határai, földrajzi közép- és kistájai, történeti tájai. Az Alföld közigazgatási beosztása 1910-ben. A „szabadság kis körei”, az alföldi mezővárosok 19. századi fejlődésének gyökerei (Beluszky P.). A Kárpát-medence városhierarchiája 1828-ban (Gyimesi S. vs. Bácskai V. – Nagy L.). A modernizáció mint opciók és ligatúrák viszonyrendszere, W. W. Rostow modernizációs szakaszelmélete. A kárpát-medencei modernizáció hídfőállásai és régiói (a modernizációs vizsgálat mutatóinak jellemzése és az eredmények magyarázata). Az 1910-es városhálózat-vizsgálat módszertana (a szolgáltatások számbavétele településenként: „listázás módszere”, illetve a „jelentőségtöbblet elmélet” bemutatása) és a vizsgálati eredmények rövid ismertetése (Beluszky P. – Győri R.). A jogi értelemben vett városok és a funkcionális értelemben vett városok fogalmi különbségei. Az ország városhálózata 1930-ban, a Timár-féle módszer bemutatása (Mendöl T., Timár L.).

Debrecen, 2012. február 5.

Dr. Szilágyi Zsolt
egyetemi tanársegéd

Kötelező irodalom

- Bácskai V.* (2002) Városok Magyarországon az iparosodás előtt. Osiris Kiadó, Budapest.
- Beluszky P.* (2001) A Nagyalföld történeti földrajza. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Beluszky P.* (2003) Magyarország településföldrajza. Általános rész. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Birg, H.* (2005) A világ népessége – tudástár. Corvina Kiadó, Budapest.
- Európa történeti földrajza.* Butlin, R. A. – Dodgshon, R. A. (szerk.) Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007.
- Frisnyák S.* (1995) Magyarország történeti földrajza. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Magyarország történeti földrajza I–II.* Beluszky P. (szerk.) Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2005–2009.
- Pounds, Norman J. G.* (2003) Európa történeti földrajza. Osiris Kiadó, Budapest.
- Rácz L.* (2008) Magyarország környezettörténete az újkorig. MTA TTI, Budapest.
- Timár L.* (2003) Történeti földrajz és társadalomtörténet. – Bódy Zs. – Ö. Kovács J. (szerk.) Bevezetés a társadalom történetébe (hagyományok, irányzatok, módszerek). Osiris Kiadó, Budapest. 341–370. o.

Ajánlott irodalom

- A brit gazdaság és társadalom a XVIII-XIX. században.* Válogatás a brit történeti földrajzi iskola írásaiból. Timár L. (szerk.) Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1999.
- A Felvidék történeti földrajza. A Nyíregyházán 1998. április 1–3-án megtartott tudományos konferencia előadásai.* Frisnyák S. (szerk.) Az MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testülete és a Bessenyei György Tanárképző Főiskola Földrajz Tanszéke, Nyíregyháza, 1998.
- Ágoston G. – Oborni T.* (2000) A tizenhetedik század története. – Magyar századok. Szvák Gy. (sorozatszerk.) Pannonica Kiadó, Budapest.
- Almási T.* (2000) A tizenharmadik század története. – Magyar századok. Szvák Gy. (sorozatszerk.) Pannonica Kiadó, Budapest.
- Az Alföld történeti földrajza. A Nyíregyházán 2000. április 18–19-én megtartott tudományos konferencia előadásai.* Frisnyák S. (szerk.) Az MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testülete és a Nyíregyházi Főiskola Földrajz Tanszéke, Nyíregyháza, 2000.
- Barta J. ifj.* (2000) A tizenharmadik század története. – Magyar századok. Szvák Gy. (sorozatszerk.) Pannonica Kiadó, Budapest.
- Beluszky P. – Győri R.* (2005) Magyar városhálózat a 20. század elején. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Benedek J.* (2002) A földrajz térszemléletének hullámai. – Tér és Társadalom. 16. 2. 21–39. o.
- Bertényi I.* (2000) A tizennegyedik század története. – Magyar századok. Szvák Gy. (sorozatszerk.) Pannonica Kiadó, Budapest.
- Csatári B.* (2006) A megélt tér élménye. Gondolatok táj, a terület- és a vidékfejlesztés kapcsolatáról. – Falu Város Régió. 2006. 3. 23–25. o.
- Csorba P.* (1999) Tájökológia. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen (2. kiadás).
- Draskóczy I.* (2000) A tizenötödik század története. – Magyar századok. Szvák Gy. (sorozatszerk.) Pannonica Kiadó, Budapest.
- Engel P. – Kristó Gy. – Kubinyi A.* (1998) Magyarország története 1301–1526. Osiris Kiadó, Budapest.
- Enyedi Gy.* (2002) Bevezetés. – Enyedi Gy. – Horváth Gy. (szerk.) Táj, település, régió. MTA Társadalomkutató Központ. Kossuth Kiadó, Budapest. 13–17. o.
- Faragó L.* (2003) A tér kép egy olvasata és a „területi” tervezés. – Tér és Társadalom. 17. 1. 19–40. o.
- Faragó L.* (2007) Térstruktúra: térideák és megvalósításuk a településhálózat-fejlesztésben. – Tér és Társadalom. 21. 4. 21–38. o.
- Faragó T.* (1984) Településtörténet, történeti táj, történeti térbeliség. – Történeti Statisztikai Tanulmányok. 5. 5–38. o.
- Glaser L.* (1939) Az Alföld régi vízrajza és a települések. – Földrajzi Közlemények 1939. 4. 297–308. o.
- Granasztói Gy.* (2005) A középkori Európa népesedése. – Klaniczay G. (szerk.) Európa ezer éve: a középkor I. Osiris Kiadó, Budapest.
- Gyáni G. – Kövér Gy.* (2003) Magyarország társadalomtörténete. Osiris Kiadó, Budapest.
- Győri R.* (2005) A történeti Régió. – Nemes Nagy J. (szerk.) Régiók távolról és közelről. Regionális tudományi tanulmányok 12. ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, MTA–ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport. Budapest. 63–71. o.
- Hajdú Z.* (2005) Magyarország közigazgatási földrajza. Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs.

- Hamar J.* (2006) TÁJ-TÁGítás. – Tágszem (E-folyóirat). 2006. 11. <http://www.tagszem.hu/files.php> (Letöltés: 2008. augusztus 24.)
- Kádár L.* (1943) A magyar ember a magyar tájban. – Bartucz L. (szerk.) A magyar nép. A művelődés könyvtára 9. Singer és Wolfner Irodalmi Intézet Rt. Kiadása, Budapest, pp. 69–90.
- Kant I.* (1995) A tiszta ész kritikája. ICTUS Kiadó, Gödöllő.
- Kerényi A.* (2006) Kényelmetlen, de alapvető. A táj eltérő értelmezései és azok tervezési-védelmi jelentősége. – Falu Város Régió. 2006. 3. 18–22. o.
- Korpás E.* (1934) Magyarország települési tájegységei. – Földrajzi Közlemények. 1934. 10–12. 193–195. o.
- Kósa L.* (1998) Paraszti polgárosulás és a népi kultúrta táji megoszlása Magyarországon (1880–1920). Planétás Kiadó, Budapest.
- Kósa L. – Filep A.* (1975) A magyar nép táji-történeti tagolódása. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kristó Gy.* (1998) Magyarország története 895–1301. Osiris Kiadó, Budapest.
- Kristó Gy.* (2000) A tizenegyedik század története. – Magyar századok. Szvák Gy. (sorozatszerk.) Pannonica Kiadó, Budapest.
- Makk F.* (2000) A tizenkettedik század története. – Magyar századok. Szvák Gy. (sorozatszerk.) Pannonica Kiadó, Budapest.
- Marosi S.* (1981) Tájkutatói irányzatok, tájértékelés, tájtipológiai eredmények. MTA FKI, Budapest.
- Marosi S. – Somogyi S.* (1990) Magyarország kistájainak katasztere I. MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest.
- Martonné Erdős K.* (2000) Magyarország természeti földrajza I. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Mészáros R.* (2006) A kibertér, mint új földrajzi tér. – Kiss A. – Mezősi G. – Sümeghy Z. (szerk.) Táj, környezet és társadalom (ünnepi tanulmányok Keveiné Bárany Ilona professzor asszony tiszteletére). SZTE Éghajlattani és Tájföldrajzi Tanszék, SZTE Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék, Szeged. 489–496. o.
- Mészáros R.* (2007) Társadalomföldrajzot művelni a 21. század kezdetén – komplex világszemlélet (székfoglaló előadás a Szegedi Tudományegyetemen). – Tér és Társadalom. 21. 4. 235–243. o.
- Mi a történeti földrajz és kik a történeti földrajzosok?* (Kerekasztal-beszélgetés a történeti földrajzról az MTA Regionális Kutatások Központja Budapesti Osztályán 2007. szeptember 3-án. Résztvevők: Beluszky Pál, MTA RKK; Frisnyák Sándor, Nyíregyházi Főiskola; Gál Zoltán, MTA RKK; Győri Róbert, MTA RKK; Hajdú Zoltán, MTA RKK; Rácz Lajos, Szegedi Egyetem; Szilágyi Zsolt, Debreceni Egyetem.) – Korall 2008. 31. sz. (Április) 5–22. o.
- Nagy B.* (2005) A „XIV. századi válság” és a gazdasági erővonalak átrendeződése. – Klaniczay G. (szerk.) Európa ezer éve: a középkor II. Osiris Kiadó, Budapest.
- Nemerényi A.* (2000) Európai nagytájak. – Probáld F. (szerk.) Európa regionális földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 21–84. o.
- Nemes Nagy J.* (2009) Terek, helyek, régiók. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Nikitscher P.* (2004) Paradigmaváltás a kulturális földrajzban. – Táj, tér, tervezés (Geográfus Doktoranduszok VIII. Országos Konferenciája, Szeged) <http://geography.hu/mfk2004/> (Letöltés: 2008. augusztus 23.)
- Novák L.* (1986) Településnéprajz. Tanulmányok az Alföld településnéprajzához. Arany János Múzeum, Nagykörrös.
- Pálffy G.* (2000) A tizenhatodik század története. – Magyar századok. Szvák Gy. (sorozatszerk.) Pannonica Kiadó, Budapest.
- Probáld F.* (2001) Tájföldrajz, regionális földrajz: a hídépítés szükségessége. – Dormány G. – Kovács F. – Péti M. – Rakonczai J. (szerk.) A Földrajz eredményei az új évezred küszöbén (Magyar Földrajzi Konferencia, Szeged) <http://geography.hu/mfk2001/> (Letöltés: 2008. augusztus 23.)
- Szilágyi Zs.* (2009) Sárrét posztmodern perspektívában. A táj történeti földrajza: az egységesülés és széttagolás formái. – Tér és Társadalom 23. 2. 113–133. o.
- Takács P.* (2000) Mezőváros-képző kényszerek és lehetőségek Magyarországon a XVIII. Század végén és a XIX. század első felében. – Frisnyák S. (szerk.) Az Alföld történeti földrajza. A Nyíregyházán 2000. április 18–19-én megtartott tudományos konferencia előadásai. Az MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testülete és a Nyíregyházi Főiskola Földrajz Tanszéke, Nyíregyháza. 407–414. o.
- Teleki P.* (1936) A gazdasági élet földrajzi alapjai II. Centrum Kiadó, Budapest.
- Timár J.* (2004.) Kérdések az alkalmazott társadalom-földrajzi kutatások etikájáról. – Barton G. – Dormány G. – Rakonczai J. (szerk.) Földrajzi kutatások (II. Magyar Földrajzi Konferencia, Szeged) <http://geography.hu/mfk2004/> (Letöltés: 2008. augusztus 23.)
- Timár L.* (1993) Vidéki városalakók. Magvető Kiadó, Budapest.
- Tóth J.* (2001) Gondolatok a földrajztudomány legfontosabb kérdéseiről. – Dormány G. – Kovács F. – Péti M. – Rakonczai J. (szerk.) A Földrajz eredményei az új évezred küszöbén (Magyar Földrajzi Konferencia, Szeged) <http://geography.hu/mfk2001/> (Letöltés: 2008. augusztus 23.)

Történetelmélet I–II. Gyurgyák J. – Kisantal T. (szerk.) Osiris Kiadó, Budapest, 2006.
Varró K. (2004) A régió mint diszkurzív termék. – *Tér és Társadalom*. 18. 1. 73–91. o.
Vofkori L. (2004) Hagyományos és korszerű földrajztudomány: adalékok a földrajztudomány rendszertanához. – Barton G. – Dormány G. – Rakonczai J. (szerk.) Földrajzi kutatások (II. Magyar Földrajzi Konferencia, Szeged) <http://geography.hu/mfk2004/> (Letöltés: 2008. augusztus 23.)

Harrison, S. – Massey, D. – Richards, K. – Magilligan, F. J. – Thrift, N. – Bender, B. (2004) Thinking across the divide: perspectives on the conversations between physical and human geography. – *Area*. 36. 4. 435–442. o.
Holdsworth, D. W. (2003) Historical geography: new ways of imaging and seeing the past. – *Progress in Human Geography*. 27. 4. 486–493. o.
Howitt, R. (2002) Scale and the other: Levinas and geography. – *Geoforum*. 33. 3. 299–313. o.
Paasi, A. (2004) Place and region: looking through the prism of scale. – *Progress in Human Geography*. 28. 4. 536–546. o.
Townsend, C. (2006) County versus region? Migrational connections in the East Midlands, 1700–1830. – *Journal of Historical Geography*. 32. 291–312. o.

Tájékoztató jellegű weboldalak

http://bioval.jrc.ec.europa.eu/products/glc2000/products/Eurasia_posterA0.jpg
<http://cybergeog.revues.org/index373.html>
http://eesc.columbia.edu/courses/ees/slides/climate/air_temp_EE.gif
<http://fold1.ftt.uni-miskolc.hu/~foldshe/mof04.htm>
<http://lazarus.elte.hu/hun/maps/hamor.gif>
<http://mek.niif.hu/01900/01905/html/index1237.html>
<http://termtud.akg.hu/okt/10/2/103.htm>
http://tortenelemszak.elte.hu/data/10751/bakborbala_segedanyag.doc
<http://www.animatedengines.com/index.shtml>
<http://www.archatlas.dept.shef.ac.uk/ObsidianRoutes/ObsidianRoutes.php>
<http://www.archatlas.dept.shef.ac.uk/SitesFromSatellites/sites.php?name=jericho>
<http://www.archatlas.dept.shef.ac.uk/SitesFromSatellites/sites.php?name=catalhoyuk>
<http://www.archatlas.dept.shef.ac.uk/Trade/Trade.php>
<http://www.archatlas.dept.shef.ac.uk/Trade/WETrade.php>
<http://www.british-history.ac.uk/map.aspx>
<http://www.deutsches-museum.de>
http://www.elsevier.com/wps/find/journaldescription.cws_home/622880/description#description
<http://www.esrs.wmich.edu/htm/Tethys-nsf.htm>
<http://www.geo.u-szeged.hu/~mezosi/mo/index.html>
http://www.makingthemodernworld.org.uk/stories/the_industrial_town
<http://www.rgs.org/GeographyToday/What+is+Geography.htm>
<http://www.sciencemuseum.org.uk>
http://www.sg.hu/kep/2004_04/0417klima2nagy.jpg
http://www.sze.hu/ep/arc/irod/SA2002_Kisalfalvkisvaros+SUMMARY
http://www.unil.ch/igp/page22668_en.html
www.fordham.edu/halsall/mod/lect/mod15.html
www.utm.edu/research/iep/h/humelife.htm

Topográfiai minimum

Európa

Tájak: Alpok, Appenninek, Appennini-félsziget, Azori-szigetek, Balkán-félsziget, Balkán-hegység, Balti-ősföld, Brit-szigetek, Ciprus, Dalmácia, Dinári-hegység, Etna, Finn-tóvidék, Francia-középhegység, Holland-mélyföld, Izland, Kárpátok, Kelet-európai-síkság, Kréta, Londoni-medence, Mont Blanc, Párizsi-medence, Pennine, Pireneusi (Ibériai)-félsziget, Pireneusok, Skandináv-félsziget, Skandináv-hegység, Szicília, Urál, Ve-zúv.

Vízrajz: Adriai-tenger, Balti-tenger, Dnyeper, Don, Duna, Ebro, Elba, Északi-tenger, Fekete-tenger, Földközi-tenger, IJssel-tó, La Manche, Ladoga-tó, Pó, Rajna, Rhône, Szajna, Temze, Urál folyó, Volga, Watt-tenger.

Országok: Albánia, Anglia, Belgium, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Dánia, Egyesült Királyság (Nagy-Britannia), Fehéroroszország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írország, Luxemburg, Macedónia, Málta, Moldova, Monaco, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Portugália, Spanyolország, Svédország, Szerbia és Montenegró, Ukrajna, Vatikán.

Történelmi tájnevek: Burgenland (Őrvidék), Délvidék, Erdély, Felvidék; Kárpátalja; Vajdaság.

Városok: Amszterdam, Antwerpen, Athén, Barcelona, Belgrád, Beregszász, Bilbao, Birmingham, Brüsszel, Donyeck, Dublin, Dubrovnik, Fiume (Rijeka), Genova, Gibraltár, Glasgow, Göteborg, Hága, Helsinki, Kijev, Koppenhága, Lisszabon, London, Luxembourg, Lyon, Madrid, Manchester, Marseille, Milánó, Minszk, Moszkva, Munkács, Murmanszk, Nápoly, Nyizsnyij Novgorod, Odessza, Oslo, Párizs, Reykjavík, Róma, Rotterdam, Sevilla, Skopje, Split, Stockholm, Strasbourg, Szabadka, Szarajevó, Szentpétervár, Szófia, Theszaloníki, Tirana, Torino, Újvidék, Ungvár, Várna, Velence, Volgográd, Zágráb.

Iparvidékek: Dél- és délkelet-angliai iparvidék, Donyec-medence, Északkelet-angliai iparvidék, Északnyugatoroszországi (Szentpétervár környéki) iparvidék, Flandriai-iparvidék, Közép-angliai iparvidék, Kuznyeckimedence, Lotaringia, Moszkva környéki (központi) iparvidék, olasz ipari háromszög, Randstad, Skót-iparvidék, Uráli iparvidék, Volgai iparvidék.

Közép-Európa

Tájak: Bécsi-medence, Csallóköz, Cseh-medence, Déli-Kárpátok, Duna-delta, Erdélyi-középhegység, Erdélyi-medence, Északkeleti-Kárpátok, Északnyugati-Kárpátok, Germán-alföld, Hargita, Kárpát-medence, Kárpát-medencevidék, Keleti-Alpok, Keleti-Kárpátok, Lengyel-alföld, Lengyel-középhegység, Lengyel-tóhátság, Magas-Tátra, Morva-medence, Német-középhegység, Nyugati-Alpok, Román-alföld, Székelyföld, Szent Gotthárd-hágó, Szilézia, Szudéták, Vereckei-hágó.

Vízrajz: Boden-tó, Duna–Majna–Rajna vízi út, Genfi-tó, Gyilkos-tó, Odera, Olt, Szent Anna-tó, Vág, Visztula; Grossglockner.

Országok: Ausztria, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Németország, Románia, Svájc, Szlovákia, Szlovénia.

Városok: Arad, Beregszász, Bécs, Berlin, Bern, Bonn, Brassó, Bréma, Brno, Bukarest, Dortmund, Drezda, Duisburg, Eszék, Frankfurt, Gdańsk, Genf, Graz, Halle, Hamburg, Hannover, Kassa, Karlovy Vary, Katowice, Kolozsvár, Köln, Krakkó, Linz, Lipcse, Ljubljana, Lódz, Marosvásárhely, München, Mannheim, Nagyvárad, Ostrava, Pozsony, Prága, Riga, Rostock, Salzburg, Stuttgart, Szczeцин, Székelyudvarhely, Tallinn, Temesvár, Trieszt, Varsó, Vilnius, Zürich.

Iparvidékek: Ruhr-vidék.

Magyarország

Nagyterek: Alföld, Dunántúli-dombság, Dunántúli-középhegység, Északi-középhegység, Kisalföld, Nyugatmagyarországi-peremvidék (Nyugati-peremvidék).

Egyéb tájak: Aggteleki-karszt, Alpokalja, Badacsony, Bakony, Balaton-felvidék, Baradla-barlang, Baranyai-dombság, Bodrogköz, Borsodi-medence, Börzsöny, Budai-hegység, Bükk, Bükk-fennsík, Csepel-sziget, Cserehát, Cserhát, Dráva menti síkság (Dráva-mellék), Duna–Tisza köze, Dunakanyar, Dunántúl, Dunazug-hegység, Gerecse, Győri-medence, Hajdúság, Hegyalja, Hortobágy, Írott-kő, Jászság, Kékes, Kiskunság, Körös–Maros köze, Kőszegi-hegység, Marcal-medence, Mátra, Mecsek, Mezőföld, Mohácsi-sziget, Móri-árok, Nagykunság, Nógrádi-medence, Nyírség, Őrség, Pesti-síkság, Pilis, Somogyi-dombság, Soproni-hegység, Szigetköz, Szekszárdi-dombság, Szentendrei-sziget, Tapolcai-medence, Tihanyi-félsziget, Tiszántúl, Tokaj–Eperjesi-hegység, Tolnai-dombság, Velencei-hegység, Vértes, Villányi-hegység, Visegrádi-hegység, Zalai-dombság, Zempléni-hegység.

Vízrajz: Balaton, Bodrog, Dráva, Duna, Fertő-tó, Hernád, Hévízi-tó, Ipoly, Kis-Balaton, Körös, Maros, Mura, Rába, Sajó, Sió, Szamos, Száva, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó, Tisza, Tisza-tó, Velencei-tó, Zagyva, Zala.

Városok: Ajka, Algyő, Baja, Balassagyarmat, Balatonfüred, Békéscsaba, Budapest, Bük, Cegléd, Debrecen, Dorog, Dunaújváros, Eger, Esztergom, Gyöngyös, Győr, Gyula, Hajdúszoboszló, Harkány, Hatvan, Hegyeshalom, Hévíz, Hódmezővásárhely, Hollókő, Jászberény, Kalocsa, Kaposvár, Kazincbarcika (Berente), Kecskemét, Keszthely, Komárom, Kőszeg, Komló, Lábatlan, Makó, Miskolc, Mohács, Mosonmagyaróvár, Nagykanizsa, Nyíregyháza, Orosháza, Ózd, Paks, Pannonhalma, Pápa, Pécs, Salgótarján, Sárospatak, Siófok, Sopron,

Százhalmabatta, Szeged, Székesfehérvár, Szekszárd, Szentendre, Szentgotthárd, Szolnok, Szombathely, Tatabánya, Tihany, Tiszaújváros, Vác, Várpalota, Veszprém, Visegrád, Visonta, Záhony, Zalaegerszeg, Zalakaros.

Megyék: Baranya megye, Bács-Kiskun megye, Békés megye, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Csongrád, Fejér megye, Győr-Moson-Sopron megye, Hajdú-Bihar megye, Heves megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye, Komárom-Esztergom megye, Nógrád megye, Pest megye, Somogy megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Tolna megye, Vas megye, Veszprém megye, Zala megye.

Régiók: Dél-Alföld régió, Dél-Dunántúl régió, Észak-Alföld régió, Észak-Magyarország régió, Közép-Dunántúl régió, Közép-Magyarország régió, Nyugat-Dunántúl régió; Budapesti agglomeráció.

A vizsgára történő felkészülés alapvető segédlete az egyetemi előadások anyaga és az ahhoz készített PowerPoint fájlok!